

4. Ihmisen ja luonnon liittolaisuus

Ydinsisältö

Luonnonuskonnot

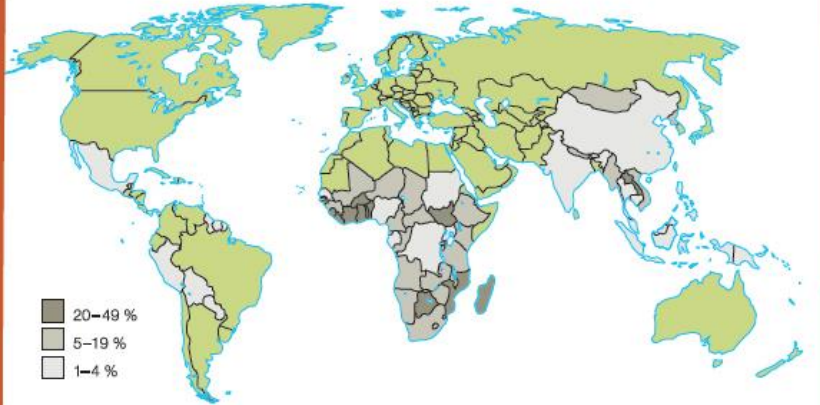
- Ihmiskunnan varhaisimpia uskontoja kutsutaan luonnonuskonnoiksi → nimitys ilmentää ihmisten riippuvuutta luonnosta
- Luonnonuskontoja harjoitetaan lähes kaikkialla maailmassa → yhteisistä piirteistä huolimatta ne voivat olla keskenään varsin erilaisia.
- Monet luonnonuskontojen harjoittajat kuuluvat alkuperäiskansoihin, esim.
 - Oseanian aboriginaalit
 - Pohjois-Amerikan intiaanit.

LUONNONUSKONTOJEN TYYPILLISIÄ PIIRTEITÄ

- uskonnolla kiinteä yhteys muuhun elämään
- suullinen perimätieto (myytit)
- samaanit uskonnon erityistuntijoina
- yhteys luontoon
- suvun ja heimon keskeinen asema
- usko sukulaisuuteen tietyn eläimen tai kasvin kanssa (totemismi)
- henkiusko (animismi) ja mana-usko
- vainajakultti (manismi)

Oppikirjan s. 36

Luonnonuskonnot

- **Luokitus** Kirjoituksettomia, etnisiä uskontoja
- **Synty** Nykytutkimuksen mukaan uskonnot ovat yhtä vanhoja kuin moderni ihminen, eli niiden juuret ulottuvat 70 000–200 000 vuoden päähän. Vanhimmat merkit hautaamisesta ovat noin 80 000 vuoden takaa. Kiistatonta on, että Cro-Magnonin ihmiset hautasivat vainajansa noin 25 000 vuotta sitten.
- **Kannattajamäärä** Noin 268 miljoonaa eli 3,6 % maailman väestöstä
- **Levinneisyys** Luonnonuskontoja harjoitetaan lähes kaikkialla maailmassa. Useimpien tilastojen mukaan ne eivät ole enemmistöuskontoina yhdessäkään valtiossa, mutta merkittäviä vähemmistöjä on monissa Afrikan maissa, Aasiassa ja Etelä-Amerikassa.

MAAT, JOISSA ON ENITEN
LUONNONUSKONTOJEN KANNATTAJIA (2015)

Maa	Lkm.	% väestöstä
Kiina	59 000 000	4,3
Intia	52 000 000	4,0
Nigeria	14 000 000	7,7
Vietnam	10 000 000	10,8
Madagaskar	9 500 000	39,2
Mosambik	8 100 000	28,9
Etelä-Korea	7 600 000	15,1
Etiopia	6 500 000	6,5
Tansania	6 100 000	11,3
Indonesia	6 000 000	2,3
Koko maailma	268 000 000	3,6

Lähde: Brian Grim et alii (toim.): *Yearbook of International Religious Demography* 2016. Leiden: Brill.

Oppikirjan s. 21

Luonnonuskontojen rituaalit

- Luonnonuskonnot ovat kirjoituksettomia uskontoja (ei pyhiä kirjoja) → perinne siirretään sukupolvelta toiselle kertomusten ja rituaalien avulla.
- Erityisen tärkeitä ovat initiaatioritit, joissa siirrytään lapsuudesta aikuisuuteen.
 - Nuorille opetetaan elämän tärkeitä asioita.
 - Riittien myötä tullaan yhteisön täysivaltaiseksi jäseniksi.

Yhteys luontoon

- Luonnonuskontojen läheinen yhteys luontoon näkyy niiden uskonnollisissa käsityksissä, jotka juontuvat metsästyksestä, keräilystä ja muiden paikallisten elinkeinojen harjoittamisesta.
 - Suuriin riistaeläimiin liitetään uskonnollisia tapoja.
 - preeriaintiaaneilla biisonit (metsästystä säädettiin säännöin ja rituaalein)
 - mm. Pohjois-Euroopan metsästäjäkansoilla karhut (karhurituaalit metsästysonnen takaajina)
 - totemismi = ihmisryhmä on sukulaissuhteessa eläimeen, kasviin tai luonnonesineeseen
 - Toteemi on heimon esi-isä tai -äiti sekä sen suojelushenki.
 - Suvun toteemieläin on erityisen pyhä ja siihen liittyy tabuja eli kieltoja.

- Ihmisen ja luonnon läheinen yhteys näkyy myös alkuperäiskansojen myyteissä.
 - Myyteissä selitetään, miten kaikki on saanut alkunsa.

Esivanhempien kunnioitus

- Luonnonuskonnot ovat tavallisesti etnisiä uskontoja; niitä kutsutaan myös heimouskonnoiksi.
- Yhteisön tärkeys näkyy heimon tai suvun esivanhempien kunnioituksessa → vainajausko (manismi).
- Vainajahenkien uskotaan osallistuvan sukulaistensa elämään tai jälleensyntyvän suvun tulevaisuudessa jälkeläisissä.
- Vainajahenkien uskotaan voivan loukkaantumisen tai vihasutumisen takia aiheuttavan sairauksia tai vaivoja suvun jäsenille → vainajahengen lepyttely uhreilla.

Australian pohjoisosissa elävät alkuperäiskansat hautaavat kuolleen kahdessa vaiheessa. Ensin kuollut asetetaan puihin rakennetulle alustalle lehtiin ja kasvinosiin käärittynä. Vuoden kuluttua luut kerätään ja annetaan seremoniassa lähimmälle elossa olevalle sukulaiselle. Kuvassa oikealla kaksi naista kantaa lähiomaisensa luita pois. Valokuva vuodelta 1926.

Henget ja yliluonnolliset olennot

- Luonnonuskonnoissa esiintyy erilaisia käsityksiä yliluonnollisesta.
 - animismi = usko erilaisissa asioissa ja luonnonilmiöissä vaikuttaviin henkiolentoihin
 - haltija = tietyn paikan yliluonnollinen asukas, joka suojelee elollisia olentoja
 - henkiolentoja kunnioitetaan ja pelätään → voivat aiheuttaa yhteisölle onnea mutta myös vahinko
 - henkiä uskotaan olevan kaikkialla luonnossa (eläimet, kasvit, tuuli, kalliot)
 - erilaiset luonnonpaikat saattavat olla pyhiä (esim. Uluru-vuori, seidat)

Seidat olivat saamelaisten pyhiä paikkoja, joiden haltijalle tuotiin esim. osa saaliiksi saadusta eläimestä.

Tietäjät ja parantajat

- Luonnonuskonnoissa tietäjät ja parantajat toimivat ihmisten ja henkien välittäjinä:
 - hallitsevat yhteisönsä tärkeimmät myytit ja riitit
 - takaavat yhteisön hyvinvoinnin henkimaailman yhteyksien avulla.
- Afrikan luonnonuskonnoissa yhteisön tärkeimpiä henkilöitä ovat parantajat ja tietäjät.
- Noidat ovat puolestaan henkilöitä, joilla on elämää tuhoavia voimia → noituus on kielletty monissa Afrikan maissa.

- Pohjoisten kansojen keskuudessa tietäjää ja parantajaa kutsutaan samaaniksi.
 - samaanin tärkein työväline rumpu, jonka avulla hän pääsee transsiin ja matkustamaan tuonpuoleiseen
 - samaanin tehtävänä auttaa sairauksissa, metsästystönnön selvittämisessä ja tulevaisuutta koskevissa kysymyksissä

LUONNONUSKONTOIHIN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ

animismi usko erilaisissa asioissa ja luonnonilmiöissä vaikuttaviin henkiolentoihin

mana ihmisissä, esineissä tai ilmiöissä oleva persoonaton voima, "väki"

manismi usko vainajahenkiin

totemismi usko siihen, että tietty ihmisryhmä on sukulaisuussuhteessa johonkin eläimeen, kasviin tai luonnonesineeseen

samaani pohjoisten kansojen parissa ekstaasitekniikoita taitava henkilö, jonka välityksellä ollaan yhteydessä henkiolentoihin ja tuonpuoleiseen

tabu pyhään asiaan, olioon tai paikkaan liittyvä kieltä tai varoitus

Oppikirjan s. 47